

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 06/30/2004
Spisová značka: 25 Cdo 119/2003
ECLI: ECLI:CZ:NS:2004:25.CDO.119.2003.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo:
Dotčené předpisy: § 442 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.
§ 11 odst. 3 předpisu č. 289/1995Sb.
§ 90 odst. 4 předpisu č. 114/1992Sb.
Kategorie rozhodnutí: C

25 Cdo 119/2003

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Vojtky a soudkyň JUDr. Marty Škárové a JUDr. Olgy Puškinové v právní věci žalobce L. Č. r., s. p., proti žalované České republice – S. ch. k. o., zastoupené advokátem, o zaplacení 76.464,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu ve Frýdku - Místku pod sp. zn. 8 C 266/98, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 6. září 2002, č. j. 9 Co 460/2002-93, takto:

Rozsudek krajského soudu a rozsudek Okresního soudu ve Frýdku - Místku ze dne 20. června 2000, č. j. 8 C 266/98-43, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu ve Frýdku - Místku k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Okresní soud ve Frýdku - Místku rozsudkem ze dne 20. 6. 2000, č. j. 8 C 266/98-43, zamítl žalobu na zaplacení částky 76.464,- Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky. Rozhodl tak poté, co jeho předchozí rozsudek ze dne 17. 5. 1999, č. j. 8 C 266/98-10, kterým byla žaloba zamítnuta, byl zrušen usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 11. 1999, č. j. 9 Co 796/99-25, s odůvodněním, že se soud prvního stupně nevypořádal se všemi námitkami účastníků, které by mohly mít zásadní význam při rozhodování otázky věcné legitimity. Soud rozhodoval o nároku žalobce, hospodařícího s lesním půdním fondem ve vlastnictví státu a s lesními porosty na něm rostoucími, na náhradu újmy, která mu vznikla tím, že musel na těžebním místě ponechat odkůrněné vytěžené dřevo v celkovém množství 74,57 m³ v uvedené ceně, a to podle rozhodnutí Správy chráněné krajinné oblasti B. ze dne 9. 8. 1996, č. j. CHKO/125/3424/96/712/Po, Koš, vydaného v souvislosti se zjištěním výskytu kůrovce v blíže specifikovaných lesních porostech v národní přírodní rezervaci M. a K. – Č. m. a v přírodní rezervaci P. a S. Soud dovodil pravomoc soudu k řízení v dané věci, neboť podle § 36 odst. 5 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (dále též jen „lesní zákon“), orgán státní správy lesů rozhoduje pouze o zvýšených nákladech spojených s omezením hospodaření podle odst. 3 a 4 tohoto ustanovení, přičemž žalobce se nedomáhá úhrady zvýšených nákladů, nýbrž náhrady škody (ušlého zisku) ve výši odpovídající ceně, za kterou byl rozhodnut prodat dřevo třetí osobě. Nárok však nebyl shledán důvodným vzhledem k tomu, že právní úprava užívání trvalých porostů v (národních) přírodních rezervacích daná zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, je zvláštním předpisem ve vztahu k předpisům o lesích a nezakládá tak právo subjektu poškozeného uloženým omezením podle § 11 odst. 3 lesního zákona požadovat náhradu škody (ušlého zisku).

K odvolání žalobce Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 20. 12. 2000, č. j. 9 Co 891/2000-63, rozsudek soudu prvního stupně zrušil, řízení zastavil, věc postoupil k projednání S. ch. k. o., a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Odvolací soud dospěl k názoru, že závěr soudu prvního stupně ohledně pravomoci k projednání nároku žalobce je nesprávný; žalobní nárok je nárokem na náhradu újmy podle § 11 odst. 3 lesního zákona, který je svou povahou součástí práva veřejného, nikoli soukromého.

Nejvyšší soud České republiky usnesením ze dne 24. 4. 2002, č. j. 25 Cdo 1211/2001-80, k dovolání žalobce usnesení krajského soudu ze dne 20. 12. 2000, č. j. 9 Co 891/2000-63 zrušil a vrátil mu věc k dalšímu řízení se závazným právním názorem, že k rozhodování o nároku vlastníka lesa na náhradu újmy vzniklé v důsledku omezení hospodaření v lese vůči orgánu státní správy (§ 11 odst. 3, věty první, zákona č. 289/1995 Sb. ve znění pozdějších předpisů) je dána pravomoc soudu (toto rozhodnutí bylo publikováno pod č. 20 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2003).

Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 6. 9. 2002, č. j. 9 Co 460/2002-93, rozsudek okresního soudu ze dne 20. 6. 2000, č. j. 8 C 266/98-43, potvrdil, rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení a vyslovil přípustnost dovolání proti rozsudku. Odvolací soud převzal jako správná skutková zjištění soudu prvního stupně a dospěl k závěru, že rozhodnutí orgánu státní správy ochrany přírody a krajiny vydané v rámci zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, nezakládá nárok na náhradu újmy vzniklé v důsledku omezení hospodaření v lese ve smyslu ustanovení § 11 odst. 3 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích. Aplikaci ustanovení § 11 odst. 3 lesního zákona v první řadě brání skutečnost, že toto rozhodnutí nebylo vydáno při výkonu státní správy lesů (kterou zásadně vykonávají okresní úřady, kraje a ministerstva podle § 47 odst. 1), ale při výkonu státní správy ochrany přírody a krajiny. Žalobcem označená rozhodnutí kromě toho nebyla po obsahové stránce rozhodnutími o omezení hospodaření v lese, jakkoliv jejich důsledky ekonomickou sféru žalobce mohly zasáhnout.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce dovolání, které odůvodňuje podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř. Namítá, že normativní rámec ustanovení § 11 odst. 3 věty první zákona č. 289/1995 Sb. je daleko širší, než jak byl pojat odvolacím soudem, a nelze jej vztáhnout pouze na rozhodnutí orgánů státní správy lesů (jímž není žalovaná jako orgán ochrany přírody a krajiny). Uvedená norma dopadá nejen na orgány státní správy lesů, ale také na orgány ochrany přírody a krajiny, protože jde o právní akt rozhodnutí orgánu státní správy schopného vyvolat újmu dovolateli omezením hospodaření v lese, jímž je určité i orgán ochrany přírody a krajiny (žalovaná). Nelze tedy vyloučit aplikaci ustanovení § 11 odst. 3 zákona č. 289/1995 Sb. a při gramatickém a logickém výkladu dané normy použít zužující metody výkladu. Jak dovodil Nejvyšší soud, nárok na náhradu za omezení hospodaření vzniká vlastníkovému lesu podle § 11 odst. 3 zákona č. 289/1995 Sb. přímo ze zákona, aniž by k tomu bylo zapotřebí rozhodnutí orgánu státní správy o výši náhrady. Dovolatel má za to, že byť žalovaná rozhodovala ve smyslu a v rámci působnosti zákona č. 114/1992 Sb. jako příslušný státní orgán ochrany přírody a krajiny, a nikoli podle § 11 odst. 3 zákona č. 289/1995 Sb., nelze dovozovat, že její rozhodnutí nemůže vyvolat vznik újmy omezením hospodaření v lese žalobci tak, jak ji definuje a nárok na náhradu této újmy přiznává ustanovení § 11 odst. 3 zákona č. 289/1995 Sb. V uvedeném případě podle dovolatele není zákon č. 114/1992 Sb. lex specialis vůči ustanovení § 11 odst. 3 zákona č. 289/1995 Sb. Dovolatel navrhl, aby odvolací soud zrušil napadený rozsudek odvolacího soudu a vrátil věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření uvádí, že zákon o lesích upravuje výhradně otázky péče o les, v žádném případě ochranu přírody ani působnost orgánů ochrany přírody. Z ustanovení § 90 odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb. vyplývá, že zákon o ochraně přírody a krajiny a předpisy vydané k jeho provedení jsou zvláštními předpisy ve vztahu k předpisům o lesích, tedy přesný opak toho, co tvrdí v dovolání žalobce. Zákaz hospodářského využívání lesů na území národních přírodních rezervací a v prvních a druhých zónách CHKO B. podle dovolatele vyplývá přímo ze zákona č. 114/1992 Sb., na ochranu přírody a krajiny [ustanovení § 26 odst. 3 a § 29 písm. a)]. Přitom ustanovení § 11 odst. 3 věty první a druhé lesního zákona umožňují odškodňovat jen takovou újmu, která vznikla výhradně z rozhodnutí orgánu státní správy. Protože příslušný zákaz je uveden přímo v zákoně, není tím podle žalované naplněna důležitá hmotněprávní podmínka konstrukce odškodňování podle zákona o lesích.

Vzhledem k ustanovení části dvanácté, hlavy první, bodu 17. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) dovolání projednal a rozhodl o něm podle dosavadních předpisů, (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2001 - dále jen „o.s.ř.“). Po zjištění, že dovolání, které je přípustné podle § 239 odst. 1 o.s.ř., bylo podáno včas, osobou oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o.s.ř.), a po přezkoumání věci podle § 242 o.s.ř. dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Podle § 11 odst. 3 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), vlastník lesa má právo na náhradu újmy vzniklé v důsledku omezení hospodaření v lese vůči orgánu státní správy, který o tomto omezení rozhodl. Orgán státní správy může uložit úhradu této náhrady osobám, v jejichž zájmu o tomto omezení rozhodl.

Podle § 90 odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákon o ochraně přírody a krajiny a předpisy vydané k jeho provedení jsou zvláštními předpisy ve vztahu k předpisům o lesích, vodách, územním plánování a stavebním řádu, o ochraně nerostného bohatství, ochraně zemědělského půdního fondu, myslivosti a rybářství.

Z posledně citovaného ustanovení výslovně vyplývá, že vztah zákona o ochraně přírody a krajiny k zákonu o lesích je vztahem speciality, tj. že tento zákon je předpisem zvláštním vůči lesnímu zákonu. Pro vztah zákona zvláštního a obecného je pak charakteristické, že zvláštní úprava se uplatní tam, kde speciální předpis stanoví něco jiného oproti úpravě obecné, přičemž obecnou úpravu je možno použít tam, kde speciální předpis její aplikaci nevylučuje buď

výslovným zákazem anebo tím, že nestanoví něco jiného. Protože zákon o ochraně přírody a krajiny nic nestanoví o náhradách spojených s omezením hospodaření v lesích, aniž by poskytování takových náhrad výslovně vylučoval, uplatní se v tomto ohledu předpis obecný, tedy zákon o lesích. Nelze tedy za správný považovat závěr, že vztah speciality zákona o ochraně přírody a krajiny vůči zákonu o lesích vylučuje použití ustanovení § 11 odst. 3 lesního zákona pro náhradu újmy vzniklé v důsledku omezení hospodaření v lesích, které se nacházejí ve zvláště chráněných územích. S přihlédnutím k tomu, že toto ustanovení blíže nevymezuje orgán státní správy, který o omezení hospodaření v lese rozhodl (resp. neomezuje svůj dopad pouze na orgán státní správy lesů), není správný ani právní názor odvolacího soudu, že poskytnutí náhrady podle tohoto ustanovení je vyloučeno tím, že žalovaná nevydala předmětné rozhodnutí při výkonu státní správy lesů, nýbrž při výkonu státní správy na úseku ochrany přírody a krajiny. Podstatné je totiž to, zda toto rozhodnutí skutečně znamenalo pro žalobce omezení hospodaření a zda mu v důsledku toho vznikla újma.

Podle § 14 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, kategorie zvláště chráněných území jsou a) národní parky, b) chráněné krajinné oblasti, c) národní přírodní rezervace, d) přírodní rezervace, e) národní přírodní památky, f) přírodní památky.

Podle § 31 tohoto zákona lesy v národních přírodních rezervacích nelze zařazovat do kategorie lesů hospodářských; ustanovení o zásazích proti škůdcům a o případech mimořádných okolností a nepředvídaných škod lze použít jen se souhlasem a v rozsahu stanoveném orgánem ochrany přírody.

Podle § 8 odst. 1 písm. c) lesního zákona lesy zvláštního určení jsou lesy, které nejsou lesy ochrannými a nacházejí se na území národních parků a národních přírodních rezervací. Podle odstavce 2 písm. a) tohoto ustanovení do kategorie lesů zvláštního určení lze dále zařadit lesy, u kterých veřejný zájem na zlepšení a ochraně životního prostředí nebo jiný oprávněný zájem na plnění mimoprodukčních funkcí lesa je nadřazen funkcím produkčním. Jde o lesy v prvních zónách chráněných krajinných oblastí a lesy v přírodních rezervacích a přírodních památkách. Podle odstavce 3 tohoto ustanovení o zařazení lesů do kategorie lesů zvláštního určení podle odstavce 2 rozhoduje orgán státní správy lesů na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu.

Podle § 2 písm. d) lesního zákona pro účely tohoto zákona se rozumí hospodařením v lese obnova, ochrana, výchova a těžba lesních porostů a ostatní činnosti zabezpečující plnění funkcí lesa.

Podle § 36 odst. 1 lesního zákona ve prospěch účelového hospodaření v lesích ochranných a v lesích zvláštního určení lze přijmout opatření odchylná od některých ustanovení tohoto zákona, zejména pokud jde o velikost nebo přiřazování holých sečí. Tato opatření mohou být navržena v plánu nebo v osnově nebo je stanoví rozhodnutím orgán státní správy lesů na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu. Podle odstavce 3 tohoto ustanovení vlastníci lesů zvláštního určení (§ 8 odst. 1 a 2) jsou povinni strpět omezení při hospodaření v nich. Vlastníkům těchto lesů náleží náhrada zvýšených nákladů, pokud jim z omezeného způsobu hospodaření v nich vzniknou. Náhrada nenáleží v případech, kdy byly lesy vyhlášeny za lesy zvláštního určení podle § 8 odst. 2 písm. g), a v případech, kdy je úhrada zvýšených nákladů poskytována podle zvláštních předpisů. Podle odst. 4 tohoto ustanovení vlastník lesa uvedeného v odstavcích 2 a 3 je povinen zajistit opatření uložená orgánem státní správy lesů ke splnění účelu sledovaného jejich vyhlášením. Za provedení opatření přísluší vlastníku lesa náhrada zvýšených nákladů. Podle odst. 5 tohoto ustanovení orgán státní správy lesů rozhodne na návrh vlastníka lesa o tom, kdo a v jaké výši uhradí vlastníku lesa zvýšené náklady spojené s omezením hospodaření podle odstavců 3 a 4.

Z této úpravy je zřejmé, že hospodaření v lesích a státní správa lesního hospodářství směřuje kromě jiného k tomu, aby byly udržovány a zlepšovány všechny funkce lesů, včetně produkce dřevní hmoty. Smyslem odborné správy lesů je vyloučit živelnou těžbu dřevní hmoty a regulovat ji podle lesních hospodářských plánů (plánů lesní výroby) tak, aby probíhala v souladu s odbornými přístupy a poznatky ohledně vytváření a udržování funkcí lesa, jeho obnovy apod. V případě lesů zvláštního určení, které se nacházejí ve zvláště chráněných územích (ze zákona v národních parcích a národních přírodních rezervacích, případně i na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů v prvních zónách chráněných krajinných oblastí, v přírodních rezervacích a přírodních památkách) a tvoří tak zvláště významné přírodní bohatství, k tomu přistupuje ještě veřejný zájem na zachování těchto cenných přírodních zdrojů, který je nadřazen hospodářským zájmům. Využití dřevní hmoty z těchto lesů je proto již ze zákona omezeno a vlastník (správce) lesa je povinen tento stav respektovat včetně toho, že zákon o ochraně přírody a krajiny zakládá příslušným orgánům oprávnění usměrňovat činnost v lesích tak, aby tohoto účelu bylo dosaženo.

V posuzovaném případě žalovaná rozhodnutím udělila souhlas k zásahu proti kůrovci, spočívající v asanaci napadených stromů, přičemž určitým způsobem vymezila způsob nakládání se stromy, nacházejícími se zčásti v národní přírodní rezervaci, zčásti v přírodní rezervaci. Zda touto cestou regulovaný způsob hospodaření žalobce s

napadenými stromy představoval omezení hospodaření ve smyslu ustanovení § 11 odst. 3 lesního zákona, lze zjistit teprve srovnáním, jaký by byl způsob hospodaření za normálních okolností (nebylo-li by uvedené rozhodnutí vydáno) a zda by žalobce jinak v daných lokalitách hospodařil bez omezení, tj. tak, že by dosáhl předpokládaného zisku z těžby dřeva. Závěr odvolacího soudu, že předmětné rozhodnutí vydané žalovanou nebylo rozhodnutím o omezení hospodaření, byť se promítlo do ekonomiky žalobce, je z těchto důvodů předčasné.

V této souvislosti je pak třeba přihlídnout k tomu, že škodou ve smyslu ustanovení § 442 odst. 1 obč. zák. se míní újma, která nastala (projevuje se) v majetkové sféře poškozeného (spočívá ve zmenšení jeho majetkového stavu) a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi, a je tedy napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především penězi. Ušlý zisk je v podstatě ušlým majetkovým prospěchem a spočívá v nenastalém zvětšení (rozmnožení) majetku poškozeného, které bylo možno - kdyby nebylo škodné události - důvodně očekávat s ohledem na pravidelný běh věci (stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR Cpj 87/70, publikované pod č. 55 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1971). Újma spočívající v ušlém zisku, kterou žalobce učinil předmětem řízení a jejíž náhradu požaduje s poukazem na finanční ztrátu plynoucí z nemožnosti prodat dřevo ze stromů, které pokácel v rámci zásahu proti kůrovci v napadených lokalitách, proto žalobci náleží, pokud bude prokázáno (důkazní břemeno zde leží na žalobci), že v důsledku rozhodnutí žalované mu ušel zisk, jehož by dosáhl za normálního běhu okolností, tj. nebyť předmětného rozhodnutí.

Protože odvolací soud založil své rozhodnutí na nepřesném závěru o charakteru rozhodnutí z hlediska odvětví státní správy a věci se z uvedeného pohledu nezabýval, je dovolací důvod podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř. naplněn; Nejvyšší soud České republiky proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem o.s.ř.). Vzhledem k tomu, že stejnými vadami, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, trpí i rozsudek soudu prvního stupně, byl i tento rozsudek zrušen a věc byla vrácena Okresnímu soudu ve Frýdku-Místku k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta druhá o.s.ř.).

Právní názor vyslovený v tomto rozhodnutí je závazný; v novém rozhodnutí o věci rozhodne soud nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 243d odst. 1 o.s.ř.).

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 30. června 2004

JUDr. Petr V o j t e k, v. r.

předseda senátu